

„A kötelesség előbbre való az életnél”

Hideg István Péter és a Vasi k. u. k. Matrózok Hagyományörző Csoport

Magyar hadihajók már a XIII. században bizonyosan szeltek az Adriai-tenger hullámain, mert IV. Béla királyunk (uralkodott: 1235-1270) a tatárjárás után nem csak várhálózatot épített, de létrehozta az első magyar állandó hadiflottát is. Ennek legfőbb célja a dalmát tengerparti hűbéres városok ellenőrzése és a térségbeli tengeri kereskedelem biztosítása volt. Jelentős hadi sikereket azonban a magyar tengeri hajóhad Nagy Lajos királyunk idején (uralkodott: 1342-1382) ért el az 1372-1380 között zajló magyar-velencei háborúban, amikor a genovai hajóhaddal szövetségben legyőzte „Adria királynőjének”, a Velencei-Köztársaságnak a hadiflottáját. Ennek nem lényegtelen hozománya az volt, hogy Magyarország tengeri nagyhatalom lett. Mátyás királyunk alatt (uralkodott: 1458-1490) azonban a tengeri flotta már nem létezett, mert a török és a velencei túlerő miatt nem érte meg csatahajókat építeni. Fekete seregének vízi járművei viszont egy 330 hajóhadból és 10 000 fős legénységből álló gigantikus folyami flottát alkottak.

A kormányzóvá lett altengernagy

Mintegy négy évszázad múltával, Magyarországnak újra lett hajóhada. Az Osztrák-Magyar Monarchia (1867-1918) idején a Monarchia tengerpartja, az egész dalmát tengerpart Trieszttől Castel Lastuaig, s a mai montenegrói Petrovacig, a Monarchia fennhatósága alá tartozott. Haditengerészetünk a közös hadsereg részét képezte. Az együttes flotta, a Császári és Királyi Haditengerészet (k. u. k. Kriegsmarine) a XX. század elején odáig fejlődött, hogy Európa 6. és a világ 8. legnagyobb tengeri hadereje között tartották számon. Kulcsfontosságú támaszpontja Pola (ma Pula) volt, mint hadi- és kereskedelmi kikötő, második legnagyobb kikötője pedig Cattaro (ma Kotor) volt. A flotta működése eredményes volt, legkiemelkedőbb győzelmét, elsőprő sikerét az Antattal vívott otrantói csatában érte el. A szemben álló felek, vagyis az Osztrák-Magyar Monarchia tengeri hadereje - nagybányai Horthy Miklós sorhajókapitány parancsnokságával, másrésről az Egyesült Királyság, Franciaország és Olaszország egyesített armadája - Alfredo Acton olasz tengernagy parancsnokságával, 1917-ben vívta az I. világháború egyik legjelentősebb Adria tengeri csatáját. A Monarchia összeomlásával azonban, 1918-ban a flottát felszámolták, s a trianoni békeszerződés (1920) után Magyarországnak tengerpartja nem lévén, a tengeri hajózás megszűnt. A Horthy-érában (1920-1944) a Dunai Flottilla a folyam- és őrhajózás szolgálatát látta el, ezen időszakon belül a II. világháborúban aknamentesítési és védelmi feladatok elvégzése hárult rájuk a Dunán, többek között a szovjet hadsereg előrenyomulása ellen. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a Horthy-korszakban és a szocializmus idején is létezett magyar tengeri, ill. folyam-tengeri kereskedelmi flotta.

vitész nagybányai
Horthy Miklós ellen-
tengernagy / Somogyi
Győző festménye

A folyami hadihajózás és névváltozásai a II. világháború után

A magyar folyami hadihajós alakulat neve és alárendeltsége 1945 után gyakran változott. Volt Honvéd Hadihajós Osztály, Honvéd Folyamőrség, Honvéd Folyami Flottilla, MN 46. Önálló Hadihajós Dandár majd MN 1. Önálló Hadihajós Dandár, míg a rendszerváltoztatás után MH Honvéd Folyami Flottilla lett.

Az alakulat története 2001-ben a hadrendből való kivonásával ért véget. A felszámolásból megmaradt hadihajós alosztályt egyesítették az MH I. Honvéd Tűzszerész és Aknakutató Zászlóaljjal, így jött létre az

Az MH 1. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Ezred feladata: a katonai eredetű lőszer, robbanótestek felkutatása, hatástalanítása, valamint megsemmisítése. A folyamfelderítési kiképzés jó eszköze az AM-31 hadihajó

MH 1. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Ezred. Ám bármennyire is színes a szocialista és a rendszerváltoztatás utáni hadihajós egységek névváltása, a magyar tengerész katonai hagyományörzés, bár kevés szereplővel rendelkezik, mégis kizárólag a dicsőséges Császári és Királyi Haditengerészetre, a Fiumei Tengerészeti Akadémiára és a Horthy Miklós nevével fémjelzett korszakra összpontosít. Tekintettel arra, hogy ma Magyarország tengerparttal nem rendelkezik, a hagyományörző tevékenység szárazföldi megemlékezésekből, hajózástörténeti kutatásokból és hagyományörző bemutatókból áll.

Magyarország haditengerész hagyományörzői

Kirándulás a komáromi erődbe és az előtte kikötő S.M.S Leitha monitor megtekintése 2018-ban. A tengerészek hol sötétkék, hol fehér egyenruhát viselnek. Hogy éppen melyiket, az függ az időjárástól, az évszaktól és az egyes események jellegétől. Itt két csapat tagjai sorakoznak, e tekintetben kevert módon. A Vasi k. u. k. Matrózok Hagyományörző Csoport (VKUKM), valamint a Honvéd Kerékpáros és Hagyományörző Egyesület (HKHE) matróz csapatának tagjai. Fehér egyenruhában - elől: Kassai Botond (VKUKM), második sor: Isztin Gyula (VKUKM), Windisch Norbert (VKUKM), Hideg Bálint (VKUKM), Schönberger Zoltán (VKUKM), Kassai Zoltán (VKUKM) és Pichler Norbert (HKHE), harmadik sor: Tárczy Szabolcs (VKUKM), Schönberger Péter (VKUKM) és Tárczy Tamás (VKUKM) / Kék egyenruhában - Leskó István (VKUKM), Ferenczi Attila (HKHE), Dezsény András (HKHE), második sor: Hideg István Péter (VKUKM), Irsay-Nagy Dénes (HKHE), Masika Szilárd (HKHE) és Futó Ádám (HKHE), harmadik sor: Kulcsár Zsolt (HKHE);

Az osztrák kereskedelmi hajózás és hajógyártás központja Triesztben, míg a magyar kereskedelmi hajózás és hajógyártás központja Fiumében (ma Rijeka) volt. Itt volt található a Fiumei Magyar Királyi Tengerészeti Akadémia, ahol kereskedelmi tengerészeket képeztek és itt működött a közös Haditengerészeti Akadémia is, ahol a haditengerésztiszteket képezték. Horthy Miklós is itt végzett. Utóbbi épület falán volt olvasható németül, hogy: „A kötelesség előbbre való az életnél” („Höher als Leben steht die Pflicht”).

A Vasi k. u. k. Matrózok Alapítvány kuratóriumi tagjai elkötelezték az Osztrák-Magyar Monarchia Haditengerészet tradícióinak ápolásában, ezért e vezérmondat tartalmi üzenetét, mint hitvallást tartják felmutatandónak. Bár kiemelten foglalkoznak a Vas vármegyéhez kötődő tengerészeti emlékek felkutatásával, teljes haditengerészeti múltunk írott és íratlan anyagait gyűjtik. Ez köszön vissza kiállításain, amelyek ma már saját kiállítóteremmel is rendelkeznek. Ugyanakkor mindezt kiegészítendő, sőt hatását, befolyását, a figyelem szélesebb alapú felkeltésének elérését

tekintve, Magyarország első haditengerész hagyományörző csoportját alakították meg, ami bizony telitalálat. A 2014-ben alakult egység közvetlenül az I. világháború centenáriumához (2014) köthető. Megálmodója és életrekelője Hideg István Péter magángyűjtő. Az évek során összegyűjtött hagyatékok, naplók, visszaemlékezések és valamikori tengerészek önéletrajzai arra ösztönözték Bálint Ferencet, Isztin Gyulát és Hideg István Pétert, hogy mindezt 4 kötetbe szerkesztve tárják az olvasók elé. Honlapjukon több is kiderül e könyvekből, ráadásul ezen a portálon található egy országosan egyedi adatbázis, amelyben már közel 300 olyan személy életrajza olvasható, akik a történelmi Vas vármegyéből szolgáltak a Monarchia haditengerészetében. Ezt bővítendő, szívesen várják bárkinek, de főleg a leszármazottak segítségét.

Egy távoli előd mutatta az utat

Harmat Lajos I. osztályú
tüzérmatróz
(tuhrmgeschütz-
vormeister I. classe)

Az ihletet a matróz katonai hagyományörző csoport megalakításához Hideg István Péter számára, az egykori tengerész dédapa, Harmat Lajos története adta. A dédapa 1884-ben született a Fiume melletti Szádréven.

- „Gyermekkoromban a nagyszüleimtől sok történetet hallottam róla. A családi hagyatékban megmaradt a szolgálati idejéből több fotó és egy napló 1908-ból, amit az SMS Erzherzog Karl hadihajó Földközi-Tengeri útján írt” - fogalmazott ismertetőjében a matróz hagyományörző csoport alapítója.

Harmat Lajos Géplakatosnak tanult, de már fiatalon, 21 évesen bevonult a császári és királyi haditengerészethez Polába. Tüzér kiképzését az SMS Radetzky (később: SMS Adria) iskolahajón kapta 1905-ben. Az 1912-13-as balkáni háború idején az S. M. S. Budapest és az S. M. S. Monarch partvédő páncélos hadihajókon szolgált.

A Matróznaplók három történetéből, az egyik Harmat Lajos 1908-as utazási naplóját ismerteti az olvasókkal

A slivnicai csata magyar „áldozatai”

Hideg István Péter 1973-ban született, 2000-ig Vasváron élt, majd Szombathelyre költözött. Alapvégzettsége épületvillamossági szerelő, de 2000 óta, mint kamionsofőr dolgozik - e könyv

Hideg István Péter
törzshajómester (stabs-
bootsmann, szárazföldi
megfelelője törzsör-
mester), az első magyar
haditengerész hagyó-
mányörző csoport
megalapítója / A
fénykép Slivnicában
készült

írásakor immár 26 éve. Ebből 13 éven keresztül nemzetközi gépkocsivezetőként járta Európát, így aztán ő nem tengereken, hanem országutakon hajózott. Mint magángyűjtő, a kétezres évek elejétől kezdte el gyűjteni az Osztrák-Magyar Haditengerészet tárgyi emlékeit. A valóban izgalmas, gazdag és változatos tárgyi emlékek sokak számára beszélnek egy olyan világról, amely sem a köztudatban, sem a közismeretben nincs jelen meghatározó módon. Ugyanez a helyzet szerepléseikkel is, hiszen az egyenruhák, a kor és a birodalom, amelyet több mint egy évszázad múltával idéznek, kiben rácsodálkozást, kiben kíváncsiságot, kiben pedig komoly gondolatokat ébreszt. Ráadásul nem csak a nézőkben, de olykor magukban a szereplőkben is. Ez utóbbiakban különösen akkor, amikor váratlan helyzetek szokatlan kihívások elé állítják őket, és bár a kínálkozó feladat vállalását okosan átgondolt döntésekkel igyekeznek „bebiztosítani”, a végkimenetel néha mégis előre nem látható és olykor elkerülendő is. Hideg törzshajómester úr mesélt egy ilyen esetről, amikor 2025-ben a szlivnicai csata újra-játszásán vettek részt Bulgáriában. (A slivnicai csata - 1885. november 17–19 - a szerb-bolgár háború legfontosabb ütközte volt. A győzelem megszilárdította a Bolgár Fejedelemség és Kelet-Rumélia egyesítését. A macedón területekért indított szerb támadást a védekező bolgár hadsereg visszaverte, amivel megpecsételte a háború kimenetelét). A rendezvényen a vasi matrózok mellett magyar részről jelen volt még a Szombathelyi 11-es Huszár Hagyományörző Egyesület tagsága, amely azért is bizonyult helyénvalónak, mert a császári és királyi 11. huszárezred tulajdonosa 1906 és 1918 között I. Ferdinánd bolgár fejedelem volt. Továbbá jelen voltak még a Szabolcs Hadtörténeti és Hagyományörző Egyesület tagjai, valamint Babák László ny. ezredes a Centenárium Hagyományörző Egyesület elnöke is. Ott tartózkodásuk során kiderült, hogy a helyiek csak kevés szerb katonát tudtak kiállítani a csatabemutatóhoz. Ezért a magyar küldöttséget arra kérték, hogy öltözzenek be szerbeknek. A kérést elfogadva, a magyar hagyományörzőknek három lehetőség adatott a csata folyamán. Egy hogy elesnek, kettő

hogy fogságba esnek, három hogy elmenekülnek. Tény, hogy ezek egyike sem dicsőséget hozó, sokkal inkább az áldozat sorsát felmutató szerepkör. Ám a végkifejlet ennél is rosszabbra sikerült, mivel a „szerbek” mind kényelmetlen csizmákat kaptak, amiben alig tudtak járni. Így lábuk feltört, ezért hamar hősi halottak lettek - természetesen csak beosztásuk szerint.

Montenegrói kaland

2024-ben az I. vh. kitörésének 110. évfordulója alkalmából Budapesten rendezett nemzetközi hagyományörző találkozón. Elöl Hideg István Péter törzshajómester, mögötte a legénység: Windisch Norbert, Kassai Zoltán, Windisch Dávid, Ugrin András és Schönberger Péter.

A Vasi k. u. k. Matrózok Hagományörző Csoport a 2015-ös Savaria Történelmi Karneválon mutatkozott be először. A baráti társaságból álló egységet 8 állandó fő alkotja, akiket többek között a hadtörténelem iránti érdeklődés tart össze. Mindegyikük katonaviselt, hiszen ahhoz a nemzedékhez tartoznak, amelyik még sorkatonaként szolgált. További 3 alkalmi taggal a Savaria Karnevál idejére bővül a csapat. A székhelyük Szombathelyen van abban a családi házban, ahol kialakítottak egy kiállítótermet az évek alatt összegyűlt haditengerészettel kapcsolatos tárgyakból. Itt zajlik az élet, sok látogatót fogadnak, többek között iskolás csoportokat, nyári táborozókat, baráti társaságokat és haditengerész leszármazottakat is. A Vasi k. u. k. Matrózok 2020 óta alapítványként működik és tagjai a Centenáriumi Hagományörző Gyalogdandárnak.

Tevékenységük részeként rendszeresen szerveznek történelmi kirándulásokat az egykori monarchia emlékhelyeire. Természetesen a közösségi lét náluk is,

mint más csoportoknál, számos élményt és emlékezetes benyomást teremt fellépéseik, utazásaik során. Többször eljutottak a katori-öbölbe is, ahol egykori parti erődöket kutattak fel. Egy ilyen alkalommal a Lustica-félszigeten keresték az elhagyatott erődöket, miközben bozóttűzek tomboltak mindenfelé. Egyszer csak azon kapták magukat, hogy őket is körülvette a bozóttűz, és mint ilyen, nem sok jóval kecsegtetett a jövőre nézve. Ám ahogyan azt mondani szokták: helyén volt az eszük, mert határozottak tudtak lenni, és szerencsésen kimenekültek az életveszélyes helyzetből. A montenegrói tűzoltók körében napokig téma lehetett a magyar rendszámú suzuki, amely az izzó katlanból, a lángoló erdőből hajtott ki.

Tengerész élet

Bár a tengerész lét sok kalandot, élményt tartogat, ugyanakkor embert próbáló mesterség is. Tele van izgalommal, az ismeretlen világ felfedezésének örömeivel, az elemekkel való küzdelem átélésével, romantikus látványelemekkel, de másfelől a mindennapi fizikai munka terheivel, a család és az otthon hónapokig tartó hiányával, az összezártság nehézségeivel vagy a szigorú fegyelem megtartását követelő életmód vállalásával - hogy csak néhányat említsek ezen az oldalon, meg a másik az oldalon is. Mindenesetre az megállapítható, úgymond közmegegyezés tárgyat képezheti, hogy legyen bár óceánok és tengerek hullámain hajóval szelő világjáró tengerész valaki, vagy legyen szárazföldön rendezvényről rendezvényre látogató tengerész Hagományörző, életmódjukban a kaland egészen biztosan közös nevező, amolyan szükséges együtttható.